

EDUCACIÓ · RADIOGRAFIA DE LA IMMIGRACIÓ A CATALUNYA

Tres imatges d'alumnes de l'institut Miquel Tarradell, al barri del Raval de Barcelona. PERE VIRGILI

Tres vegades més difícil: la cursa d'obstacles d'un alumne immigrant

El sistema educatiu català ha acollit 17.000 infants i adolescents nouvinguts només en l'últim curs

DIANA SILVA
BARCELONA

“Vull estudiar cirurgia cardiovascular, sempre ho he tingut clar i no recordo haver volgut fer mai una altra cosa”, explica amb esperança la Harnoor, una noia de 15 anys amb una brusa de flors, ulleres i cua alta que fa segon de batxillerat científic a l'institut Miquel Tarradell. “Per mi és estudiar medicina o res. Si no entro, tindrè una crisi existencial”, reconeix. La Harnoor va néixer a Catalunya, però va passar els primers vuit anys de la seva vida a l'Índia amb els seus tiets. Mentrestant, els pares treballaven a Barcelona per tirar la família endavant. Quan van tenir el segon fill van decidir establir-se al Raval i la Harnoor va començar 3r de primària en una escola del barri. “Sempre he pensat que tinc la mateixa capacitat de fer-ho que els altres”, defensa, gairebé una dècada després d'haver arribat a Catalunya.

Tot i això, les estadístiques la situen com una excepció: té el triple de possibilitats de deixar els estudis en acabar l'institut, la meitat d'oportunitats d'arribar a la universitat i molt probablement no ha rebut l'ajuda de les poques aules d'acollida que encara té el sistema educatiu català per als milers d'alumnes estrangers que figuren com una casella més de les taules d'Excel que serveixen per repartir els recursos entre escoles i instituts.

Quan l'ajuda t'expulsa

Des del 2018, a Catalunya han aterrat prop de 270.000 immigrants i, agafant les dades més recents del departament d'Educació, podem veure com només durant el curs passat al nostre sistema educatiu hi van ingressar més de 17.000 alumnes nouvinguts entre infantil, primària i secundària, cosa que va fer que el percentatge d'alumnat es-

Diferència
La taxa d'abandonament escolar prematur dels adolescents immigrants és del 42,17%, mentre que la dels nascuts a Catalunya és del 13,85%

Xifres
En l'últim curs han arribat més de 17.000 alumnes estrangers a les escoles i instituts de Catalunya. Ara, un 17% dels estudiants del sistema són nouvinguts

tranger s'enfilés fins al 17%, amb més de 183.000 infants i adolescents immigrants.

Segons les dades de l'Enquesta de Població Activa del 2022 recollides per la Fundació Bofill, a Catalunya la taxa d'abandonament escolar prematur (els alumnes que no continuen estudiant després de la secundària) és tres vegades més gran entre els adolescents d'origen estranger (42,17%) que entre els nascuts a Catalunya (13,85%). “Les dades són preocupants, però cal

pensar que hi ha darrere. Les xifres no mostren un problema en aquests estudiants, sinó una important debilitat del nostre sistema educatiu”, descriu Carles Serra, doctor en antropologia

social i professor de la Facultat d'Educació i Psicologia de la Universitat de Girona (UdG) especialitzat en abandonament escolar i immigració. Aquesta “debilitat” té moltes arastes i continua sent un dels grans deures pendents de l'escola catalana.

Gran part dels infants i adolescents immigrants venen amb una motxilla que els dificulta tirar endavant. “Tenen costums diferents, menjars diferents, valors diferents, venen de sistemes educatius que no s'assemblen gens al nostre i a més molts pateixen seqüeles emocionals pel fet d'haver marxat de casa sense voler-ho... A tot això cal sumar-hi que la majoria no han sentit mai ningú parlar en català”, explica Maite Fenollosa, directora de l'escola Sant Francesc d'Assís, on tots els alumnes són d'origen estranger.

Per fer que aquesta motxilla pesi menys, des del departament d'Educació fa anys que es va crear el recurs de l'“aula d'acollida”, que

Percentatge d'alumnes que no es graduen a l'ESO

Dades del curs 2015-2016 a Catalunya

	Nois	Noies	Total
Nadius	13,2%	7,3%	10,3%
Generació 2,5: nascuts a Catalunya i amb un progenitor estranger	12,5%	7,7%	10,1%
Segona generació: nascuts a l'estranger de pares estrangers	21,2%	13,7%	17,3%
Generació 1,75: nascuts a l'estranger que arriben amb menys de set anys	21,7%	12,2%	16,7%
Generació 1: nascuts a l'estranger que arriben amb més de set anys	34,6%	23,5%	29,2%

Font: El fracàs escolar dels descendents de la immigració a Catalunya: Més que una assignatura pendent, Centre d'Estudis Demogràfics

Tipologia de violències a l'alumnat

Dades des del curs 2020-2021 fins al gener del curs 2022-2023

Assetjament entre l'alumnat	1.499
Maltractament infantil i adolescent	1.025
Violència masclista	652
Salut mental	143
Racisme	26

Font: Dades de la Unitat de Suport a l'Alumnat en situació de Violència (USAV) / Gràfic: Elia Kelly

a l'hora de la veritat no es tradueix en un espai físic ni una activitat concreta, sinó en un nombre de jornades de professors que poden dedicar-se a ajudar els alumnes nouvinguts. Aquest mes de febrer s'ha assolit el màxim històric d'aules d'acollida, amb un total de 1.372 dotacions entre centres públics i concertats. Però, tot i això, el fet que aquest recurs només sigui per als alumnes d'entre tercer de primària i quart d'ESO, i que hi hagi poc més d'un miler d'aules d'acollida per als més de 180.000 alumnes estrangers, mostra fins a quin punt hi ha una mancança en el sistema. Un exemple claríssim: l'escola que dirigeix Fonollosa no en té cap, malgrat que tots els seus alumnes són nouvinguts.

Ara bé, més enllà de la falta de recursos, el doctor en antropologia social de la UdG alerta que hi ha un problema d'enfocament: "Portem 30 anys aplicant mesures que els resultats ens mostren que no són eficaces, que estan mal enfocades", assegura. Segons Serra, el fet de crear estratègies en què s'agafa l'alumne nouvingut i se l'aparta per treballar per separat pot ser contraproduent. "Hem implantat dispositius que deien «aquests alumnes tenen un problema, traiem-los de l'aula per treballar les seves dificultats», cosa que a la llarga acaba creant una trajectòria d'expulsió del sistema", insisteix l'antropòleg, que explica que aquestes dinàmiques fan que l'alum-

ne se senti segregat, tractat diferent de la resta i desvinculat de la realitat de l'institut. "Si agafes tots els alumnes que no saben català i els poses junts, difícilment parlaran català si no comparteixen temps i espais amb els seus companys que sí que dominen la llengua", exemplifica.

Els immigrants que el sistema no veu

"L'escola és com una segona llar per a mi", explica el Luis, un noi d'onze anys de l'escola Milà i Fontanals del Raval i que porta una samarreta de Son Goku. A ell li agradaria anar a la universitat perquè de gran vol ser pilot d'avió. Tot i que el Luis va néixer a Catalunya, els seus pares són de Bolívia i com que ells no van poder estudiar, ara li estan molt a sobre. "Volien que compleixi el meu somni", diu amb il·lusió. El Luis és un exemple del que les estadístiques defineixen com a immigrant de segona generació. Una categoria que representa una altra de les debilitats del sistema educatiu català, ja que, si més no pel que fa a les dades, el departament d'Educació no té en compte els alumnes catalans amb progenitors estrangers dins els percentatges d'immigració (va ser un dels motius del ball de xifres a l'hora de donar explicacions pels mals resultats a les proves PISA). "Són nens

que han nascut aquí, però que viuen només en el seu ambient i que segueixen sense entendre l'idioma i sense haver-se integrat", lamenta Fenollosa.

La dificultat dels fills d'estrangers per tirar endavant els estudis també la reflecteixen les estadístiques d'abandonament escolar. Tot i que les últimes dades recollides són les del 2015, un estudi del Centre d'Estudis Demogràfics mostra com el percentatge dels que no arriben a treure's l'ESO és gairebé idèntic entre els nois que han nascut a Catalunya i tenen pares estrangers (21,2%) i els que han nascut fora i han vingut abans de tenir set anys (21,7%). En canvi, aquest percentatge es redueix fins al 13,2% en el cas dels nois nadius i al 10,3% si inclouem les noies en l'equació que, en general, tenen unes taxes d'abandonament escolar més baixes que els seus companys.

Una inclusió racista

"Podríem dir que la segregació escolar és l'origen de tots els mals i, tot i que ara ja hi posem nom i xifres, encara queda molta feina per fer, per això necessitem que s'apliqui una perspectiva antiracista", argumenta Serra. De fet, el problema del racisme als instituts és un dels deures pendents que a principis

d'any va marcar la Síndica de Greuges per poder fer passes endavant en la lluita contra la segregació escolar, i va assegurar que encara que s'estigui aconseguint una distribució més equitativa d'alumnes als centres, això no garanteix que els alumnes no siguin víctimes del racisme estructural.

"L'escola és un reflex de la societat i no podem dir que no hi hagi racisme, per això el que hem de fer és parlar-ne i acabar evitant-lo", explica la directora de l'escola Sant Francesc d'Assís. Però, novament, les dades fan dubtar de si aquesta manera de posar el focus per evitar el racisme s'està aplicant a la majoria d'escoles i instituts de Catalunya. Un exemple: segons les dades de la Unitat de Suport a l'Alumnat en situació de Violència (USAV), en els últims quatre cursos escolars s'han detectat fins a 1.500 casos d'assetjament entre alumnes als centres educatius catalans. En canvi, de racisme només se n'han detectat 26. Una proporció que sorprèn tenint en compte la multitud de casos de racisme que es viuen fora de l'escola.

Una altra forma de racisme el trobem en la feina d'inclusió. "Hem de tallar una mica amb la lògica de la interculturalitat i pensar en quin tipus de reconeixement es dona a les tradicions dels alumnes que acaben d'arribar", insisteix Serra, que explica que un dels problemes és que seguim considerant que l'alumne immigrant és "el diferent" i que l'objectiu continua sent que s'adapti a la nostra societat.

La immigració que empeny

Tot i que des del departament d'Educació volen evitar relacionar immigració amb vulnerabilitat, la realitat és que gran part de les famílies nouvingudes viuen una situació de vulnerabilitat socioeconòmica que, sumada als problemes de desconeixement de la llengua, acaben fent que l'escola, d'una manera o altra, acabi fent feines pròpies dels serveis socials. "Tot i que ara arriben molt menys desorientats que fa 15 anys, si els cal, els ajudem a arreglar papers, a buscar un lloguer que sigui més econòmic o a trobar un lloc per aprendre català... Els posem en contacte amb serveis socials, però també els intentem escurçar els camins per arribar allà on ells volen arribar".

Tot i aquests desavantatges socials, també hi ha un punt en què la immigració empeny: "La majoria de famílies nouvingudes són molt exigents amb els resultats dels seus fills; que un tregui males notes o es porti malament és gairebé un insult", explica la directora de l'Eixample. I a part de la pressió de la família, també hi ha la consciència dels mateixos alumnes: "Venir d'un altre país juga a favor nostre. Sabem que hem d'esforçar-nos per treure'ns una carrera i tenir una bona vida. Potser els companys que no han passat per aquest procés no compten amb aquest factor", defensa la Harnoor. ■

Recursos
Aquest mes de febrer s'ha assolit el màxim històric d'aules d'acollida, amb un total de 1.372 dotacions entre centres públics i concertats de Catalunya

Segona generació
Un alumne nascut a Catalunya, però amb els pares estrangers, té gairebé la mateixa possibilitat de deixar els estudis que un nouvingut